

Otto Andreas Woldershausen

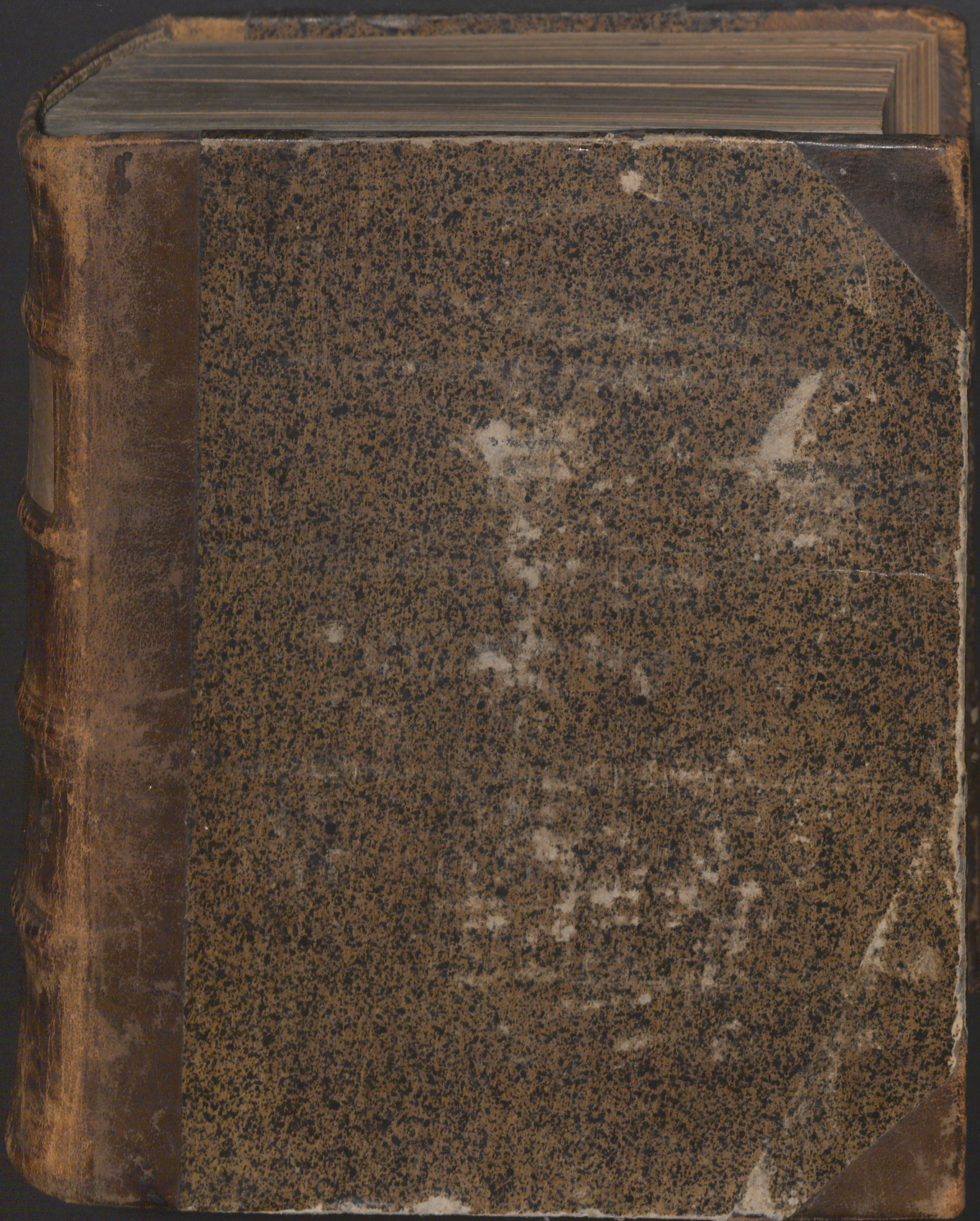
**De Providentia Divina Pauca Disserit Et Viro ... D. Carolo Gottlob Hofmanno ...
Patrono Atque Praeceptorum Aeternum Colendo Diem Natalem Demisse Gratulatur
: M DCC XLVIII. Ipsi Calend. Octobr.**

Vitembergae: Bossoegelus, 1748

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn826039278>

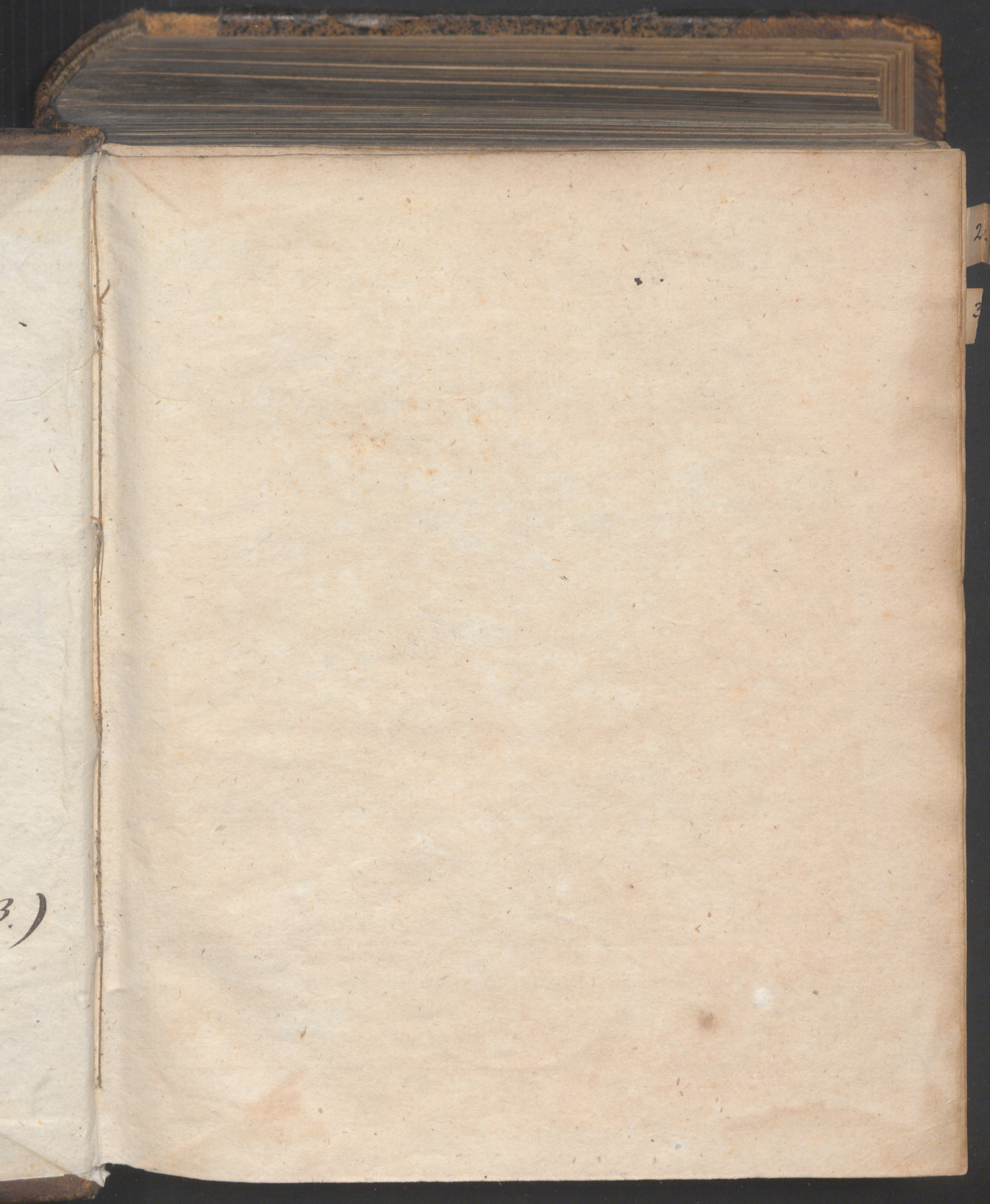
Druck Freier Zugang

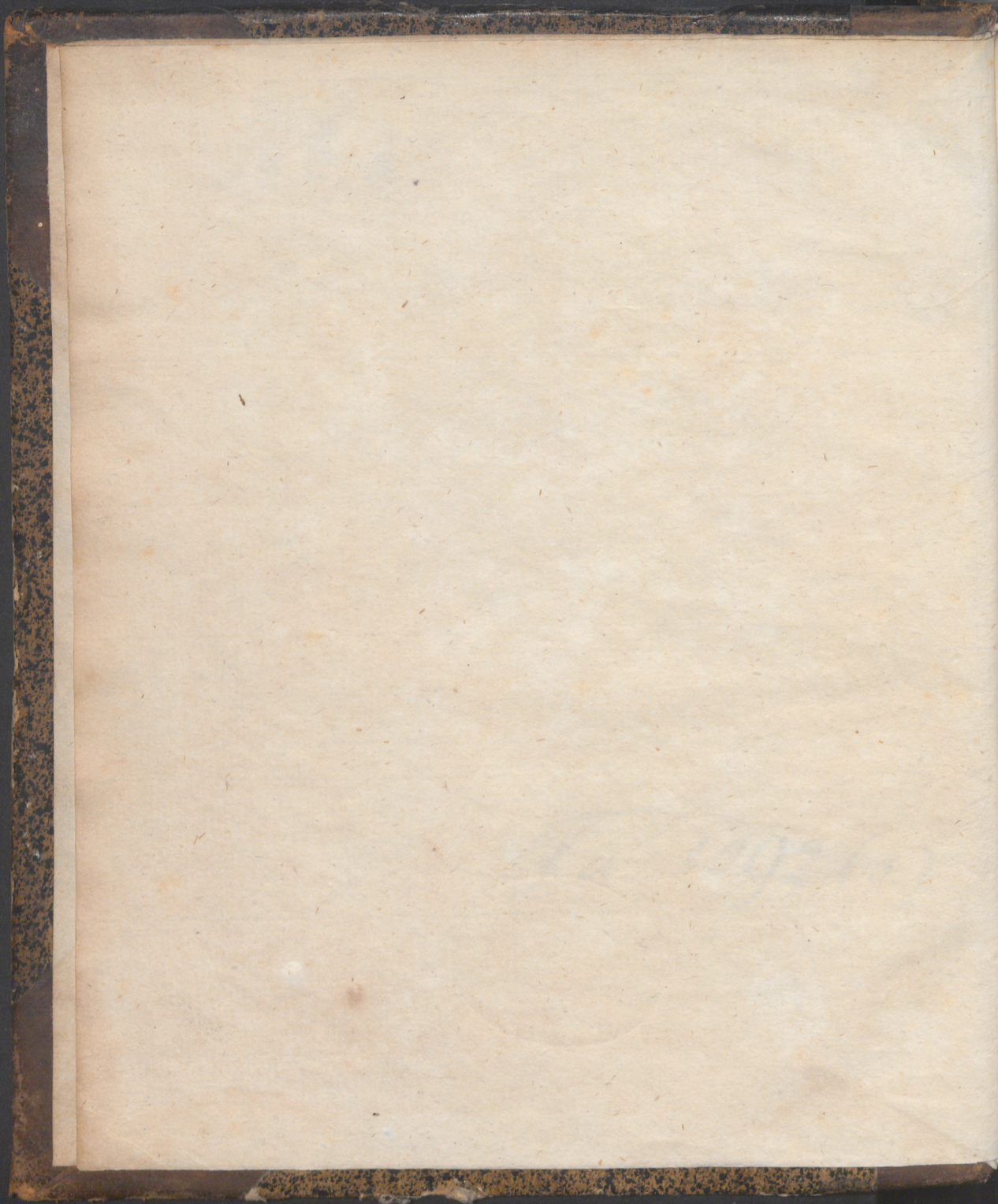
388 a. B.
48. b. d.

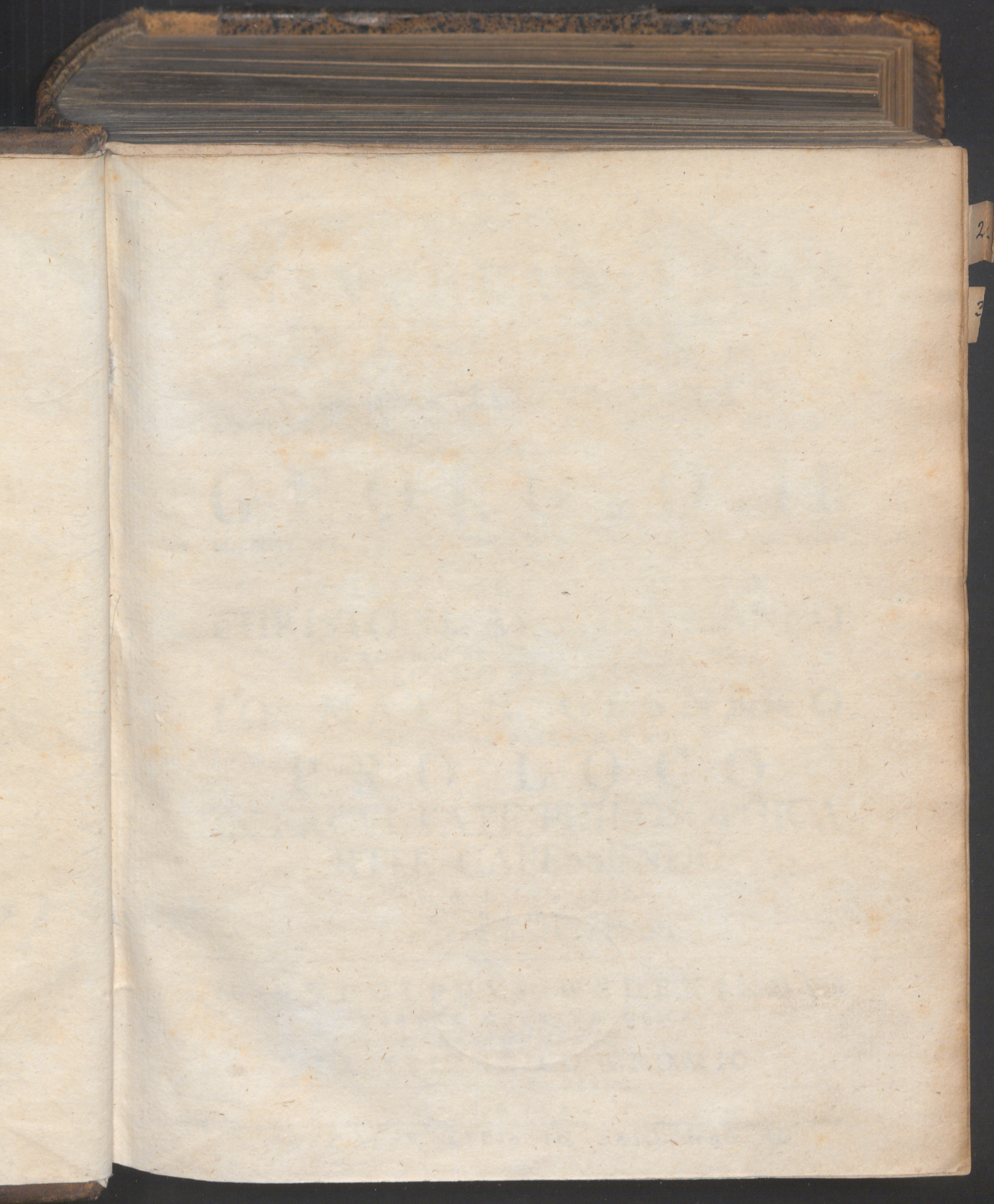
Fa 1092 (3.)

3.)

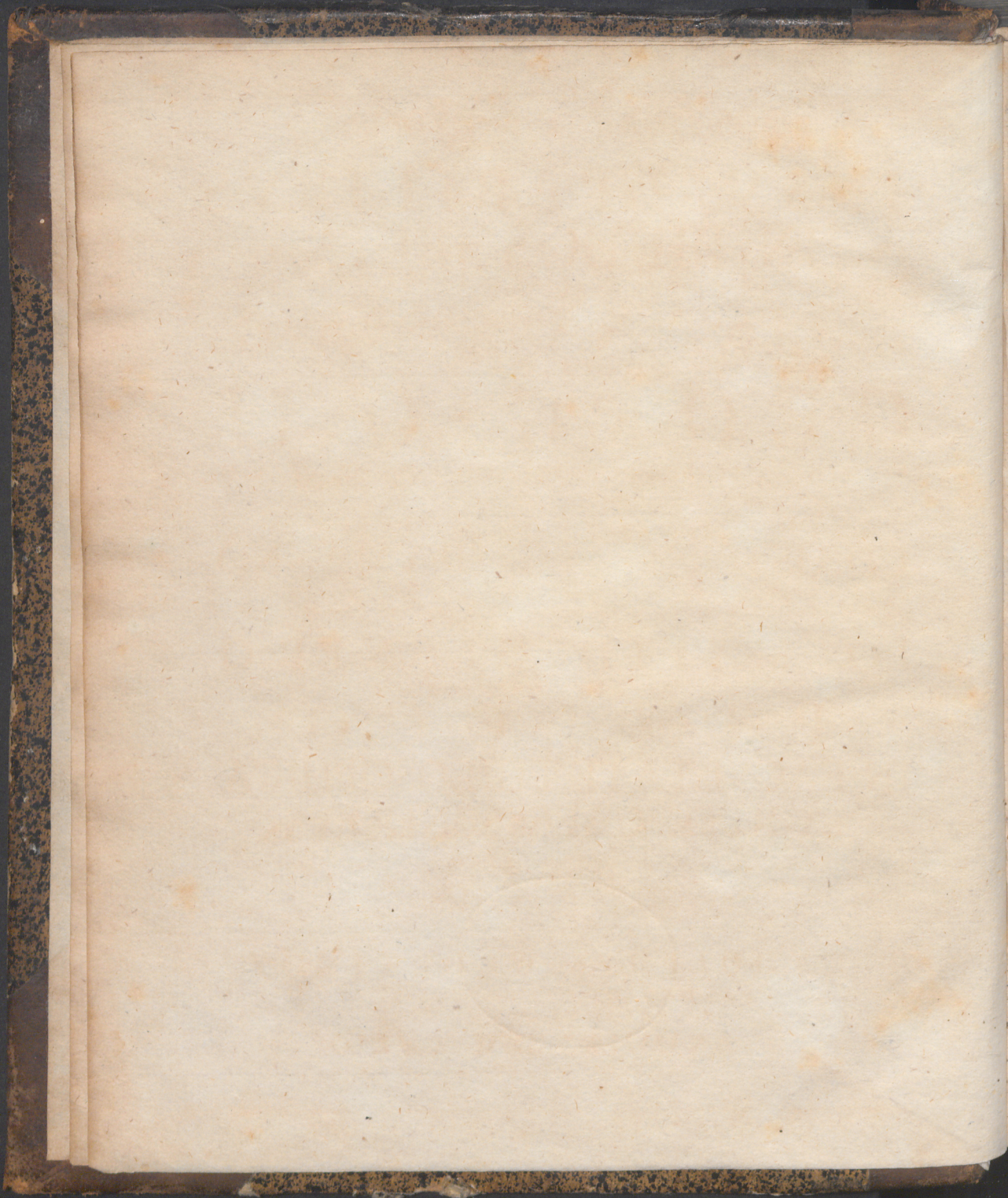
2.
3.

24

3

DE
PROVIDENTIA DIVINA
PAUCA DISSERIT
ET
VIRO
MAGNIFICO ATQVE SVMME
VENERABILI
D. CAROLO GOTTLOB
HOFMANNO

SS. THEOL. PROF. PVBL. ORD. PRIM. CONSIST. ECCLES.
ASSESS. TEMPLI PAROCH. PAST. ET CIRC. ELECT.
SAXON. SVPERINTENDENT. GENERALI SVIQVE
ORDINIS SENIORI

PATRONO ATQVE PRAECEPTORI
AETERNVM COLENDO

DIEM NATALEM

DEMISSE GRATVLATVR

OTTO ANDREAS WOLDERSHAVSENIVS,
SS. TH. CVLTOR

M DCC XLVIII. IPSIS CALEND. OCTOBR.

VITENBERGAE

PRELO IOANNIS GVILIELMI BOSSOEGELI.

4.

PROVIDENTIA DIVINA

ET

VIRGO

MAGNifico ATOVE SVNME

VENIABILI

D. CAROLO GOTTLIB

HOFMANNO

PHILOSOPHO

ET

ORATORIO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

PHILOSOPHO

A. et Ω.

Nemo erit mortalium, qui vtilitatem doctrinae naturalis de Deo insignem iure negare possit. Veri vnusque Dei numen, tamen oculis non cernitur, manifestum tamen, atque obuium ex operibus naturae conditis est adeo, vt vis ipsius ac maestas percipiatur et perspiciatur. Scimus quidem, humanas mentes tam corruptas penitus esse ac deprauatas, vt ne illud quidem inuestigare et cognoscere cupiant, quod ex contemplatione rerum creaturarum cognitu et facile est et maxime necessarium. Nonne cognoscitur illa ab omnibus gentibus, quae modicum et oculorum sensum et rationis ac mentis vsum adhibere, atque id, quod de Deo cognosci facillimo negotio potest, quodque in ipsorum animis de supremo parente adumbratum est, teste Cicerone, profiteri cupiant? Ipsa vero vtilitas doctrinae huius naturalis omnibus ante oculos versatur. Quod cum alii Θεοπνευστοι ecclesiae priscoe scriptores tradunt, tum imprimis gentium profanarum doctor, Paulus, Romanos docet, ipseque huic ex natura

X 2

tura

tura haustae doctrinae studet, atque iubet adeo, illos infinitae mentis, quae cerni non possit, vim potestatemque ex rebus, quae sub adspicuum cadant, perspicere. Proinde nemo, Apostolo Paulo auctore, in opus huius vniuersi tam admirabile diu noctuque oculos coniiciens, erit, qui ea omnia, quae nos docet illa naturalis doctrina, insignem habere vtilitatem, neget. Sed quid dicam? multi quondam inuenti sunt, et multi adhuc reperiuntur, qui de hac re omnium verissima dubitant. Quod si animum ad tempora applicamus nouissima, in iis offendimus egregios scilicet sapientes, qui veterum inimicorum huius veritatis, eorumque delirantium, somnia somniare solent. Conspiciuntur Deistae sic dicti, qui quidem Deum esse concedunt, sed eum hominum, horumque actionum et rerum curam habere negant. Quam egregie contra Lactantius: *Curat Deus hominum vitam, ac singulorum actus animaduertit, eosque sapientes ac bonos esse desiderat.* a) Itemque Alexandrinus ille Clemens: *Ἐστὶν ἡ πρόνοια ἰδία καὶ ἀμυσία, καὶ πανταχῶ.* Illi vero bonum et malum Deo indifferens, quod Graeci *ἀδιάφορον* dicunt, esse putant, poenam et proemium ab illo expectandum negant, atque adeo nullam religionem cultumque necessarium esse, dicunt. Inueniuntur Naturalistae, qui quidem altera manu superiora dant omnia, et tamen altera demunt: dum Deum et prouidentiam quodammodo concedunt, sed per nexum suum, quem inculcant, rerum necessariarum, atque a Deo in ipsa mundi creatione constitutum, plane Numinis prouidentissimi vim infringunt, et fere tollunt; cum tamen haec ipsa se vbiuis prodant. Nonne ea ostendunt tot naturae et vitae documenta? Nonne voluntatem Dei benignissimam, in vniuersum genus humanum redundantem, quisque in se quotidie experitur? Nonne

a) vid. Lactant. de Ira Dei Cap. XVII.

Nonne denique viam ad Prouidentiam hanc diuinam, recte cognoscendam, vel ipsi casus fortuiti, quos dicunt, muniant? Sed nihilominus multi diuinam hanc *πρόνοιαν* nostra aetate fallaci notione implicant, et dedita opera, caligine obscurant, cum disertis docent verbis: Deum prouidere rebus omnibus per nexum rerum in hoc terrarum orbe semel fixum. Tantum enim abest, vt eiusmodi nexus fatalem tollat veterum necessitatem, vt potius ad eam ducat, atque omnem a mundo arceat diuinam gubernationem. Deus enim noster, vt ille Epicureus, non est otiosus, non intermundiis inclusus, neque indigna Deo actio potest esse mundi gubernatio. Hinc alii omnino recte dissentiunt ab istis recentiorum nonnullorum opinionibus; et multo praeclarius sanctiusue praedicant diuinam prouidentiam, etiam specialem, cui aditum etiam nunc ad res creatas nexus quidam minime praecloserit. Absit itaque a nobis, absit longissime, vt hanc rem paruum putemus, quae ad ipsam honestatem veramque virtutem atque ad amorem Dei, humanam impellit mentem, neque incassum finit ad Deum immortalem mittere preces. Optime igitur sanctioris doctrinae auctores hanc prouidentiam opus Dei aeternum vocant, quo res a se conditas omnes conseruet, quod est potentiae, omnes gubernet, quod sapientiae munus; dirigat denique omnia ad sui nominis gloriam et vniuersi huius, inprimis piorum vtilitatem, quod immensae eius benignitatis est. Proinde eam neque cum Scholasticis per curam vniuersalium non vero particularium, neque cum Calvinianis per decretum Dei, quo omnia ex Piscatoris sententia infallibili et immutabili necessitate fierent, describimus. Illud enim specialem tollit Dei prouidentiam: hoc vero omnem. Alterum pios homines in rebus aduersis per fugio et solatio priuat: alterum cunctos

X 3

mor-

24.
23.
22.
21.
7.
8.
9.
16.
11.
13.

finitae
rebus,
Apo-
le diu
os do-
neget.
adhuc
Quodsi
dimus
us ve-
Con-
edunt,
am ha-
eus bo-
ntes ac
mens :
um et
sse pu-
nt, at-
e, di-
nu su-
eum et
suum,
mundi
im in-
is pro-
nenta?
genus
ritur?
Nonne

mortales fato illigat, et libertatis nihil illis relinquit. Quibus duobus dubito an tristiora generi humano excogitari queant. Quae, bone DEVS, dementia cepit mortales! Praesentissimum sibi Deum, et se vltro per naturae et per gratiae opera offerentem, repudiant: remotissimum contra et nihil praesidii suppeditantem optant. Quid? diligens rerum creaturarum contemplatio DEVM non remotum, sed praesentem intueri, admirari, venerari docet. Quanto autem ille a nobis mortalibus diutius, quanto melius cognoscitur, tanto maiestatis et bonitatis illius expressiora vestigia obseruamus, ita, vt his duobus ad solatii plenissimam cognitionem prouidentiae diuinae perueniamus. Et cum ille sit maxime bonus, et bonorum fons omnium, singularis eius prouidentia, eaque nullo temporis momento interrupta, minime ab eius rerum omnium perfectissima natura seiungi debet. Quaeritur, sed frustra, num aliquod fatum admitti possit, quod Christianum dici mereatur et Stoicorum fato opponi? Hi enim, vti inter omnes constat, deducebant omnia ex fato et absoluta necessitate. *b)* Sed dimit iam hanc controuersiam Augustinus: cum sensus bonus est huius vocabuli, inquit, sed vocabulum incommodum et locutio impropria, et Christiano contraria est. Fatum Christianum, pergit, est ipsa diuina ordinatio et gubernatio. *c)*

Sunt quoque, qui multitudinem malorum, dicunt, in mundo suadere nullam esse prouidentiam diuinam: quibus tamen quoque ab ecclesiae nostrae doctoribus abunde satisfactum est. Hi distinguunt permissionem diuinam ab effectione diuina, hanc, aiunt, pro obiecto habere res bonas, illam tantummodo occupari

b) vid. Iusti Lipsii Physiologiae stoicor. lib. I. diff. XII, et Lactantius de Ira Dei Cap. XIII.

c) Augustinus lib. V. de Ciu. Dei cap. I.

cupari circa res malas. Deinde cum permissionem explicent per non impeditionem, rursus impeditionem moralem seiungunt a physica. Deum semper impeditione morali prohibere omnia mala, quia perfecte purus sit et sanctus: sed non impeditione physica, quod hominum tolleret, a Deo generi humano concessam libertatem. Interim cum homo a summo rerum conditore creatus sit statu longe perfectiore praesenti, merito quaeritur, unde ortae sint tantae imperfectiones, unde tanta intellectus caligo, in rebus et naturalibus et spiritualibus? Vtrum a Deo, an ab homine profectum hoc malum? Saniores inter omnes constat, non a Deo fluxisse, qui natura sua perfectissimus, nec potest, nec vult malum eligere, idque conficere, ob voluntatis sanctitatem. Relinquitur, vt ab libertatis abusu hominum mala nata sint. Latissimus se mihi hic ad excurrendum campus offerret, si singula haec iam modo significata explicare vberius vellem, si considerare porro adgrederer civilem societatem, quae etiam sine prouidentia diuina consistere non potest: quod quidem ipse Cicero multis iam ostendit. *d)* Si denique de prouidentia diuina, quae ad hunc usque diem sacras litteras, nos ad salutem aeternam perducentes, puras conseruauit, ac ad omnium hostium tela firmissimas reddidit; etiamsi talem ex nefario ac pestilentissimo maligni Spiritus instinctu omnique animi acerbitate neget Edelmannus. Sed pono hic calamum: praesertim cum coram TE, VIR SVMME REVERENDE et MAGNIFICE, PATRONE omni pietatis cultu prosequende, maximo harum rerum arduissimarum arbitro, tantis de rebus disputare dubitem. Neque superiora, magis indicata a me, quam explicata, attulissim: nisi mihi ad pietatem, hoc die TIBI praestandam, voluissim aditum aperire.

Vene-

d) Cicero. lib. II. de legibus Cap. VII.

Veneror autem et TVI et ecclesiae, et mei causa singularem huius diei providentiam diuinam: TVI quidem, quod tantis ornatus verae felicitatis insignibus eum iterum obire possis; Ecclesiae vero quod illa in TE pristina Virembergae nostrae ornamenta vigere videat; mei denique, si hoc addere licet, quod superiore anno hoc ipso die TVO patrocinio et hospitio dignus a TE existimatus sim.

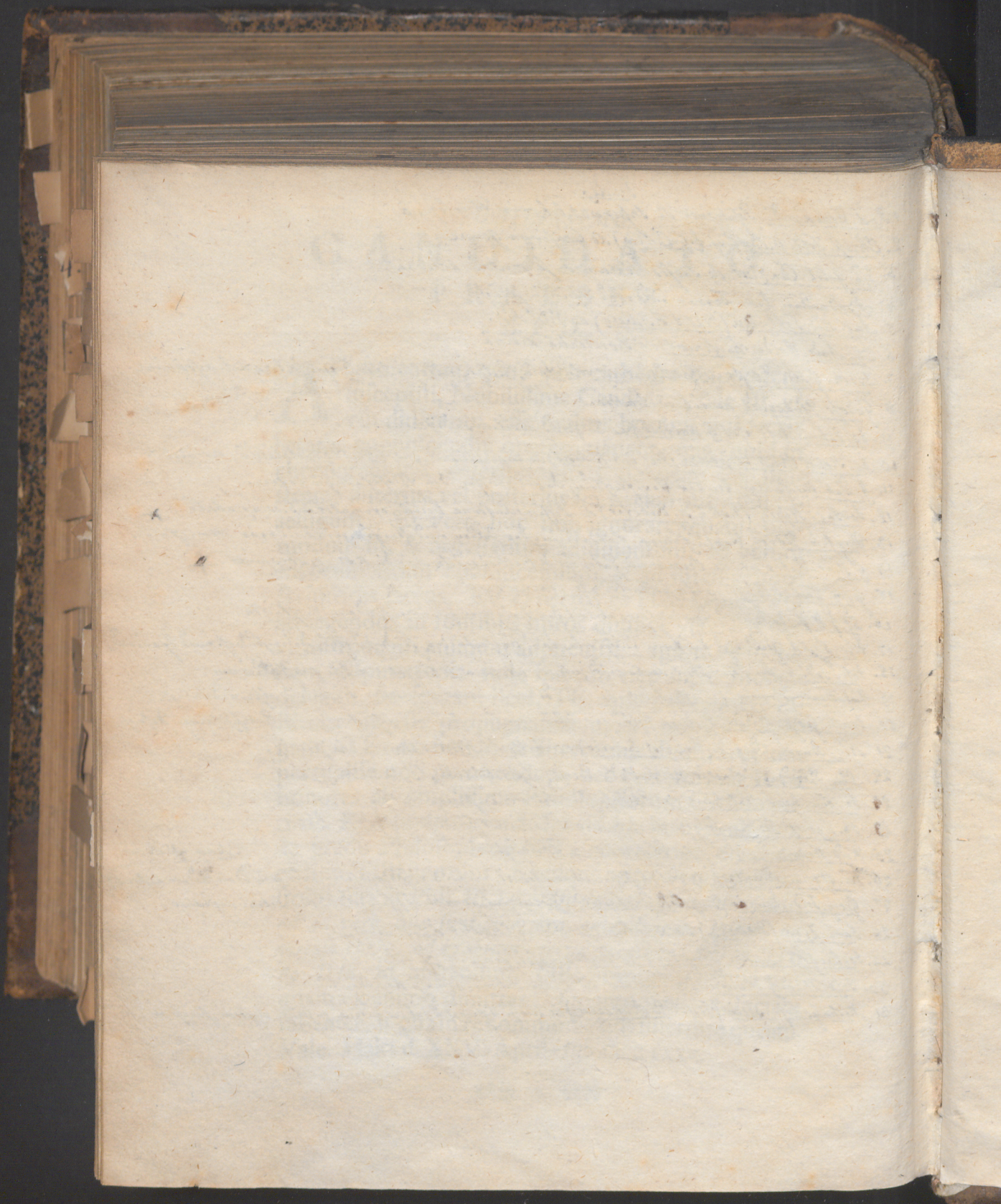
Ad TE ergo, summe Deus, cuius providentia omnia diriguntur, deuotis precibus me conuerto: Serua quam diuissime *HOFMANNVM* Ecclesiae praesidio, serua litteris ornamento, serua studiosis hominibus solatio. Ciues nostrae Academiae, sanctiori disciplinae operam dantes, humillime ante thronum TVI Numinis prostrati, rogitant ac flagitant, vt diu saluum sospitemque superesse communem Patronum sinas. TE vero, VIR Magnifice, TE flagitamus, vt praeesse studiis nostris, et cultoribus TVIS fauere pergas. Cum autem me imprimis consiliis prudentissimis TVIS adiuueris, multisque beneficiis me beneuolentissime ornaueris: vicissim mihi incumbit, vt gratissimum TIBIque deditissimum tester animum. Quam plurima igitur postulat, vt ingenue de prosperitate TVA laeter, eamque, quae nunc suppeditatur, gratulandi occasionem quam auidissime adripiam, et quas admirabilis diuinae providentiae vias in vita expertus es, hoc die pio animo mecum mediter. Haec providentia diuina esto TIBI etiam in posterum dux in consiliis capiundis, esto in negotiis adiutrix, in periculis defensatrix: esto denique in rebus aduersis solatium, praesidium in secundis.

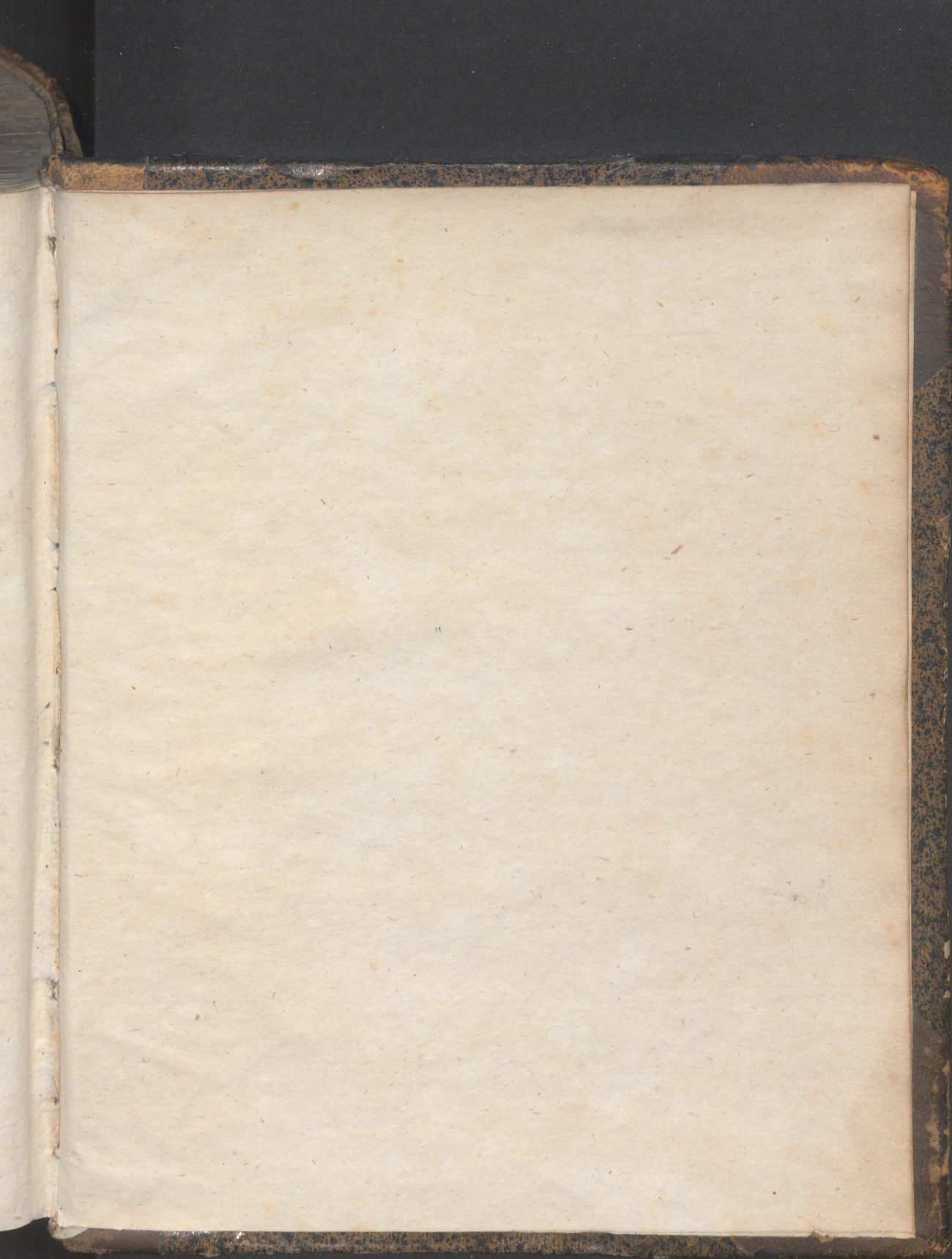
Tandem tota Splendidissima TVA Familia huius Numinis vigeat, floreat, crescat!

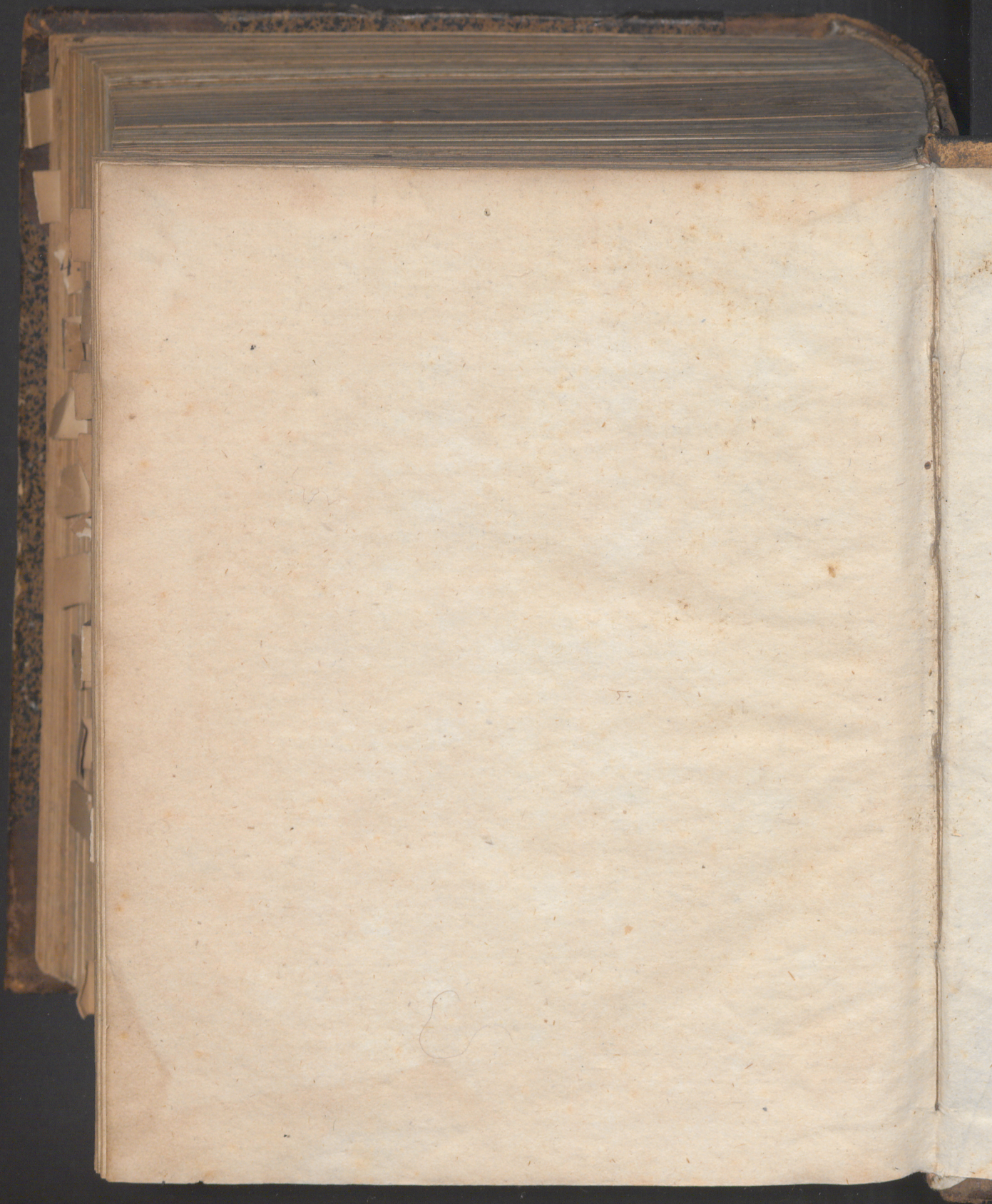

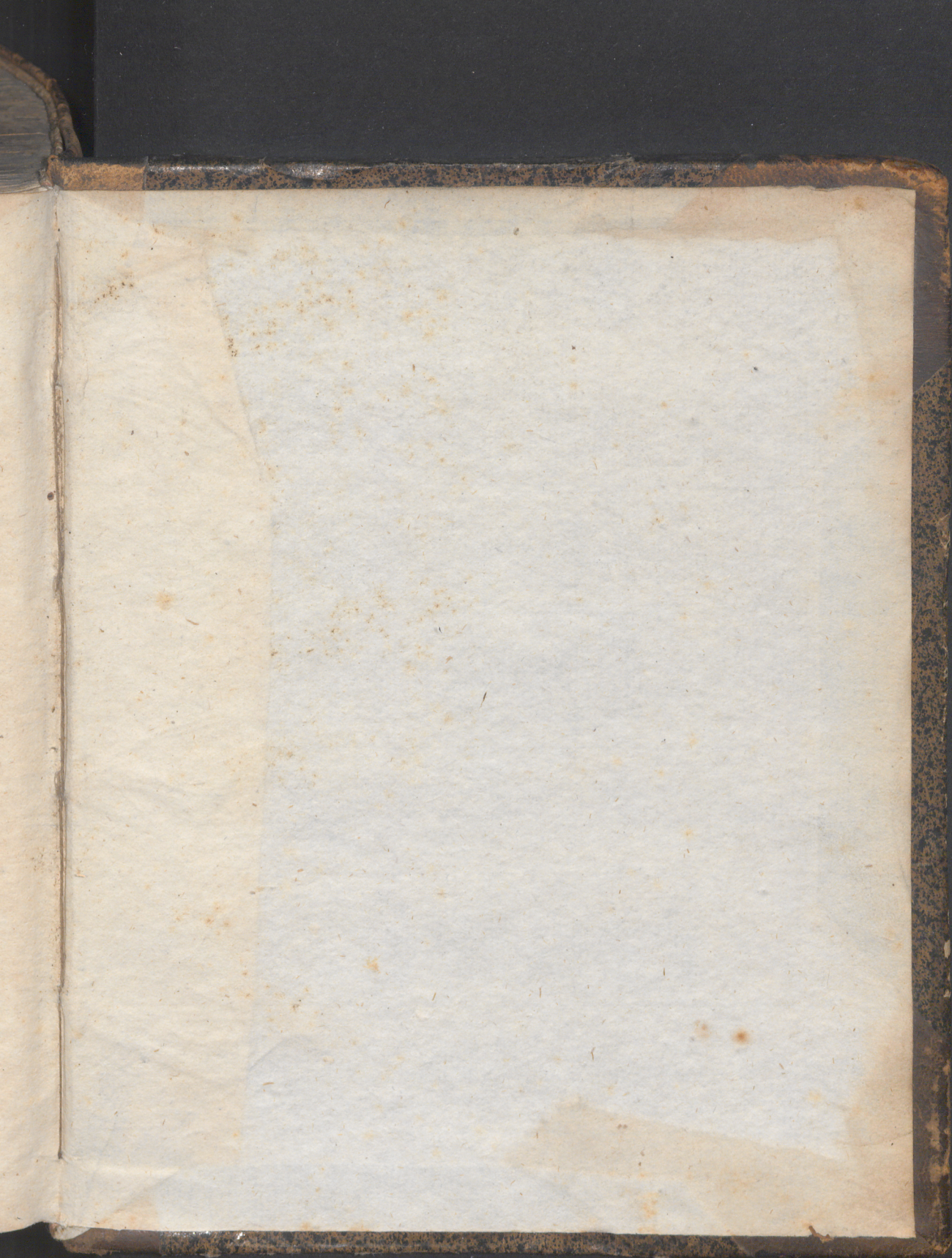
Index.

1. Rud. Wedekindi Positiones de Insuperabilibus in Philosophiâ.
2. Christ. Frid. Witt (Prof. J. G. Lantzi) de Causis in genere.
3. Jn. Gold. Carzius de Substantiarum an se mutua actione.
4. Endaandem von Loosan und exoi desin rimpfingt.
5. Aug. Lud. Schlocher (Prof. J. F. Hillero) de Vita Dei.
6. Otto And. Weidenschaffenius de Providentiâ divinâ.
7. Joach. Georg. Darjes de Semina hris voluntarij speciatim divini, indole ejus à Jure nat. discriminare.
8. Godofr. Nonquet de libero Arbitrio.
9. Jo. Schmidt (Prof. J. G. Waldino) de eo quod dicitur Indifferens.
10. Jo. Henr. Christ. Hujden (Prof. G. H. Riborio) de Superstitionis, qua differt ab Idololatriâ, moralitate.
11. J. Dat. Meijndel von der Pöngelstung, der mannsch. der Pöngelstung zu enden.
12. Jo. Jac. Harck (Prof. G. H. Riborio) de Dissimulatione licitâ, exemplis S. D. comprobata. *
13. Prof. h. Nicol. Harckmann von der Pöngelstung, der Pöngelstung und Pöngelstung mannsch.
14. G. Henr. Riborio. de Oeconomia Patrum & methodo disputandi kat' inconvict. *
15. Georg. Guil. Alberti de Imputabilitate Somnii.
16. J. P. D. Gadanen von der moralität der Pöngelstung zu dem enden. Pöngelstung.
17. Nic. Euph. Wittlingi Pöngelstung rimpfing sarkau der Pöngelstung der Pöngelstung, insidant. mannsch.
18. Joh. Fr. Br. Tractatus de eo quod justum est circa conjugalis debiti prostitutionem.
19. Jn. Henr. Bredeme Jo. Petr. Müller de eo quod circa liram stuprum generatim offerendum est.
20. Joach. Georg. Darjes Doctrina Wolffii de potestate circa liram & bona calogistica contra Rethoriceum Defensio.
21. Nic. Burch. Jurland (Prof. G. H. Riborio) de Antiquitatibus Judaico-christianis.
22. Chr. Bened. Michaelis de turcicis Poenit. capitalibus in S. D. commemoratis.
23. Jo. Ern. Imm. Waltherius de Philosophis veterum Efficis.
23. Jo. Leonh. Reckenberger de Hebraorum Electis vel Studiis. *
25. Rud. Wedekindus de Usa Philologia in Philosophiâ.
26. Jo. Henr. Mantzel de Stili Historiâ Libroru P. T. virtutibus & vitiis, occasione Leonioru ad methodum Historiâ. (Causa effectorum.)
27. Georg. Frid. Meier (Prof. C. B. Michaelis) solocismus generis ab offitaji S. Codici Hebrai depulsus.
28. Sam. Zorn (Prof. Lud.) solocismus Capuum ab Ebriismo S. Cod. depulsus.
29. Jo. Christoph. Dedder (Prof. Lud.) de Paronomasiâ sacra. *
30. Frid. Theodof. Mulleri Demonstratio Particular Hebraorum esse Romina.
31. Mich. Godofr. Stein (Prof. C. B. Michaelis) de locoru differentia ratione antica, poffica, dextra, sinistra.

Universitäts
Bibliothek
Rostock

http://purl.uni-rostock.de/rostdok/ppn826039278/phys_0020

DFG

